

Spor av de første menneskene ved Østensjø

Registreringer fra den siste istid til vikingetidens slutt

Frode Ciljan Jakobsen

Opp gjennom de siste ca. 200 årene er det registrert og gjort flere funn knyttet til de tidligste menneskene i vårt område. Inntil nylig har vi måttet gå til sentrale museer og arkiver for å lete fram en oversikt over hva som er funnet/registrert i ulike områder. De siste årenes digitalisering av funn og registreringer, samt at de er gjort tilgjengelige på internett, gjør at alle relativt lett kan skaffe seg en oversikt over hva som finnes i nærområdet.

På nettstedet kulturminnesok.no er funn og registreringer plottet inn på kart og gir en ypperlig oversikt. Vil du se bilder av gjenstandene som er funnet, er Universitetsmuseenes Samlingsportaler (unimus.no) stedet. I tillegg gir kartdata fra Kartverket (kartverket.no) og Norges Geologiske Undersøkelse (ngu.no) ypperlige kilder til hvordan landskap og kystlinje har endret seg.

Denne artikkelen vil prøve å gi en oversikt over hva som er å finne innenfor historielagets nedslagsfelt. I grove trekk betyr det gjenstander og faste minner fra førhistorisk tid (til ca. 1050 e.Kr.) fra Midtåsen i syd (noe syd for Skullerudstua), europaveien i vest, Nøkle vannet i øst og Teisen/Bryn i nord.

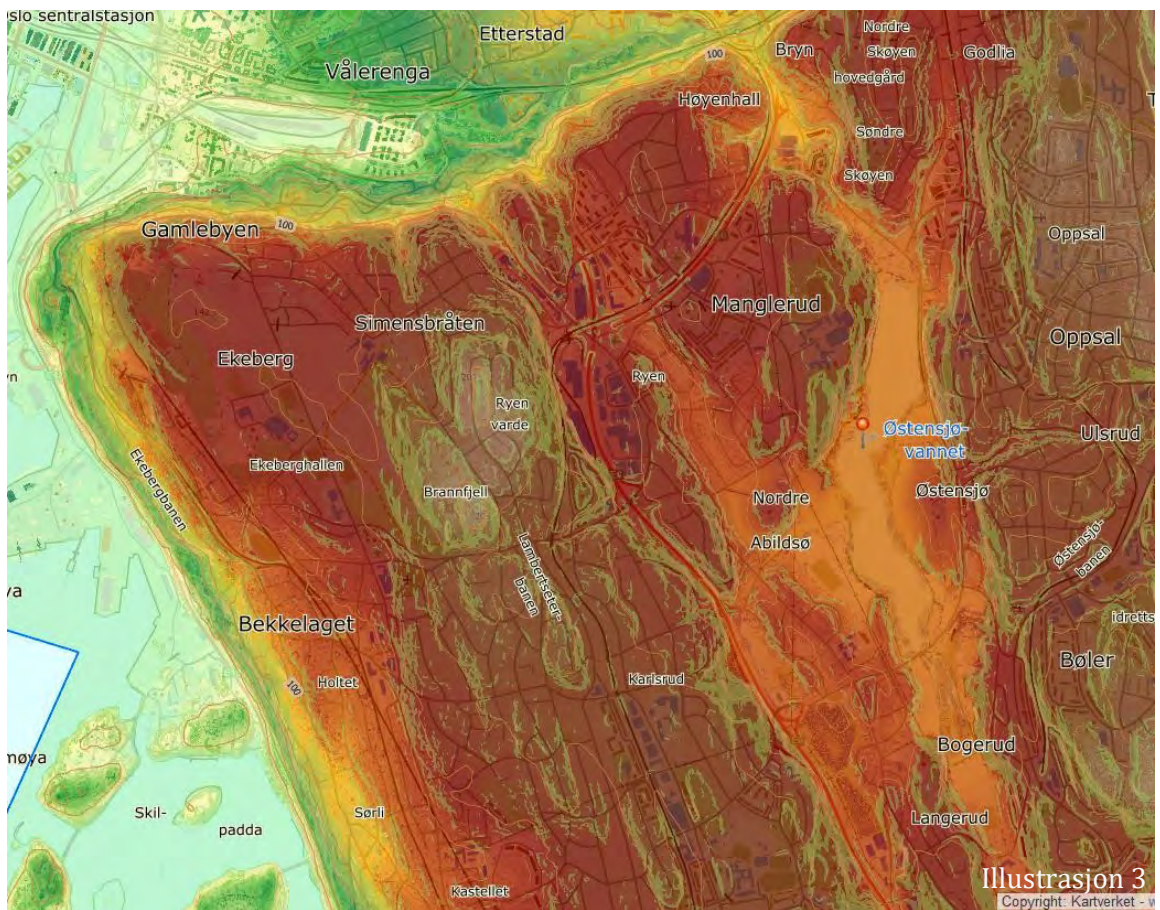

Østensjølandet blir blottlagt

Den ytterste grense for hva vi kan forvente å finne av spor i vårt område bestemmes av den marine grense, den høyeste vannstanden etter at isen trakk seg tilbake etter siste istid. Strandlinjen sto da i vårt område ca. 220 meter høyere enn nåværende (illustrasjon 2). I den første tiden kan strandlinjen i Oslo-området ha senket seg så mye som 10 meter pr. 100 år. Østensjøgårdene ligger på ca. 127 moh. og Østensjøvannet på ca. 105 moh., altså 100-115 meter under vann, ved den øvre marine grense.

Eldre steinalder – jakt og fangst.

De aller første mennesker som kom til Norge, var fangstfolk som fulgte med de store hjortedyra da isen trakk seg tilbake. Noen av de eldste funn (Høgnipen, Skjeberg/Rakkestad) dateres fra en tid da iskanten lå bare noen få mil lenger nord. Arkeologisk er vi i eldre steinalder eller fangststeinalder. Denne perioden strekker seg fram til ca. 4000 f.Kr. hvor de første spor av jordbrukende menneskene finnes. Dette var en stor endring. Fra å være nomadisk vandrende

folk som jaktet på det naturen tilbød, ble mennesket bufast og begynte å bearbeide landskapet rundt seg og dyrke maten.

Antall mennesker i den eldste steinalder i Norge var ikke mange, kanskje bare noen få tusen. De levde i stor grad ved kystnære strøk og i høyfjellet der mattilgangen var størst. De hadde behov for store arealer for å skaffe seg tilstrekkelig føde. Befolkningen økte gradvis etter hvert som klimaet ble bedre, og særlig der naturforholdene ga god tilgang på mat.

I noen hundre år i denne perioden var Østensjøvannet en del av en fjordarm (illustrasjon 3, kartdata.no) som strakte seg inn fra nåværende Bryn. Små grupper av fangstfolk kan ha hatt tilhold her. Det rike fugle- og viltlivet i nåtid gir også indikasjon på at dette har vært en egnet biotop for jeger-/fangstfolk. På skråningen sør for Søndre Østensjø (Illustrasjon 1) har du et godt utsiktspunkt over vannet/"fjorden". Plassen kan ha vært et godt sted for en fangstboplass.

Flere arkeologer har vært innom Østensjøområdet i ulike befaringer uten at det er gjort funn av boplasser fra den eldste tid. Det man i særlig grad har sett etter, er spor av foretrukne steinarter og da særlig flint.

Innenfor vårt distrikt finnes ikke funn som kan betegnes som boplass. Vestover ut mot nåværende Oslofjord på Ekebergskrenten er det rikelige registreringer. I forbindelse med etableringen av skulpturparken på Ekeberg ble det av Kulturetaten i Oslo foretatt arkeologiske

Arkeologiske perioder i Norge

Steinalderen 10 000 f.kr. – 1700 f.kr.

Navnet kommer av at mennesker i denne historiske epoken hovedsakelig brukte redskaper av stein, tre og bein fordi fremstilling og bruk av metaller ennå ikke var kjent.

- Eldre jegersteinalder 10 000–4000 f.Kr.
- Yngre bondesteinalder 4000–1700 f.Kr.

Bronsealderen 1700 f.Kr.–500 f.Kr.

Metallet bronse blir tatt i bruk til produksjon av redskaper

Jernalderen 500 f.Kr. – 1050 e.Kr.

Jernet fortrenger bronzen som material i redskaper og våpen fram til skriftlige kilder (og ikke kun arkeologisk materiale) blir de vesentlige kilder for vår viten.

- **Eldre jernalder:** 500 f.Kr. – 550 e.Kr.
Førromersk jernalder 500 f.Kr. – 0
Romersk jernalder 0 – 400 e.Kr.
Folkevandringstiden 400 – 550 e.Kr.
- **Yngre jernalder:** 550 – 1050 e.Kr.
Merovingertiden 550 – 793 e.Kr.
Vikingtiden 793 – 1066 e.Kr.

registreringer. Totalt ble det registrert 17 lokaliteter i området Ekeberg samt 8 lokaliteter i området Ekeberg-Karlsborg fra eldre steinalder.

Den høyest liggende lokalitet (lokalitet 5) ligger på 130 moh. og blir strandlinjedatert til 8400 f. Kr. Østensjø gård ligger på 127 moh. Den lavest liggende Ekeberg-Karlsborg 2 ligger på 51-68 moh. og dateres til 5200-6000 f. Kr. Av særlig interesse i vår søken er lokalitetene 4 og 9, som begge ligger på 105 moh. De ligger på eksakt samme høyde som det nåværende Østensjøvannet. Disse er datert til 7900 år f. Kr.

Det gir oss det tidsperspektivet at fra ca. 8400 f. Kr. til 7900 f. Kr. sank vannlinjen fra Østensjø-gårdene og ned til Østensjøvannet og blottla det kulturlandskapet vi vandrer rundt i i dag. Hvis du kan se for deg de oransje, gule, grønne og lyseblå områdene i illustrasjon 3 som vann, får du et visst inntrykk av hvordan landskapet og havet var i denne perioden.

Yngre steinalder – jordbruk

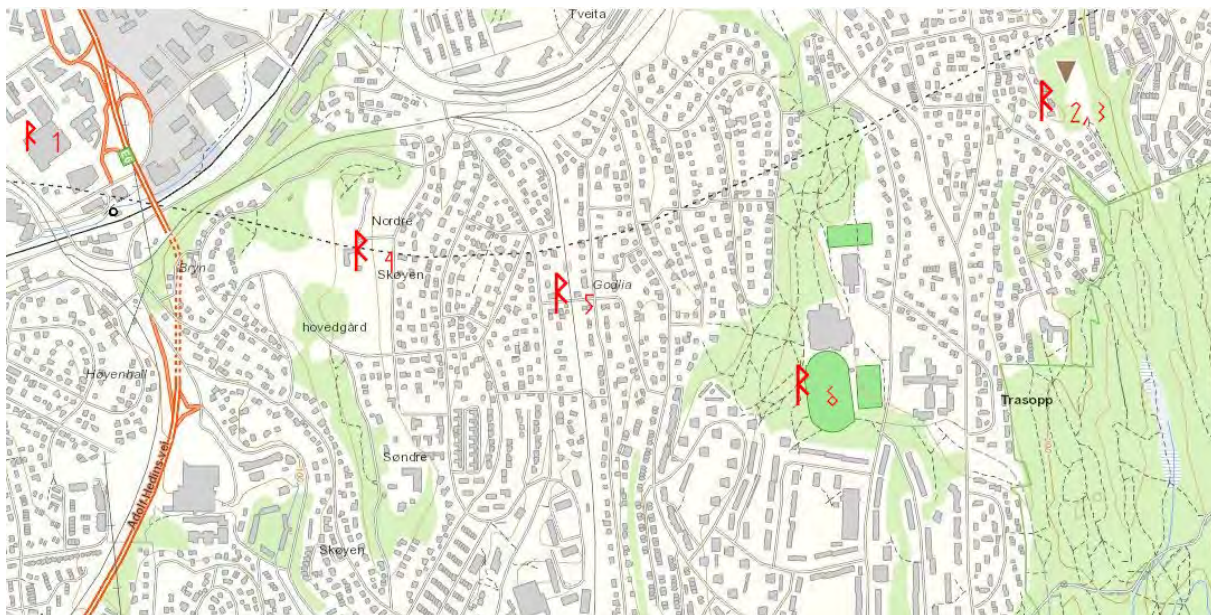
I middelalderen ble forsenkningen omkring Østensjøvannet kalt Oslohverfi, «Oslogrenda». Grenda var ansett å ha gode jordbruksforhold, og navnene på gårdene har former som antyder høy alder og ansees ryddet før vikingtid (ca. 780 e. Kr.). Skøyen (Skodin - ?eng), Abildsø (Apaldisheimer - epletre heim) og Ryen (Rygin - rugeng) er eksempler (O. Rygh, 1898).

I vårt område er det gårdene Bryn, Hellerud, Nordre Skøyen og Østensjø hvor det er registrert funn fra steinalder. I tillegg er det funnet to flintredskaper i vestre del av Ulsrudvannet, begge fra den eldre steinalder. At Østensjø har hatt stabil aktivitet i denne tid, er høyst sannsynlig. Hele 5 stein-«økser» er stedfestet til Østensjø som løsfunn.

Kartene (illustrasjon 4-5) viser hvor det er funnet gjenstander fra steinalder i vårt område. Nedenfor følger en oppsummering av katalogregistreringene av gjenstandene registrert i Kulturhistorisk Museums arkiver. De er registrert fortløpende etter når de kom inn til museet fra midten av 1800-tallet. C foran et nummer betegner registrering gjort i Christiania:

- R1 C12629. Stenøxe uden Skaftul, 15,5 cm. lang, lig [Rygh fig.7]NO. 7, sleben ved Eggen og tildels ved Banen. F. ved Bryn i Østre Aker Pgd., Akershus Amt.
- R2 C21149. Flintdolk, gulbrun med mørkere og lysere pletter. Har vistnok hat tosidet, noksaa tyndt haandtak, som i gammel tid er blit avbrutt og nu er ret avskaaret i enden og glattet. 11,6 cm l. og 3 cm bred. F. paa Hellerud, Ø. Aker, Akershus . Funnet er ikke markert nøyaktig på kartet.
- R3 C4002. Kile af Sten, 4 3/4" lang, funden under en Trærod i Gaarden Helleruds Udmark i Østre Aker Pgd. ved Kristiania .
- R4 C26165. Simpel, atypisk skaftulløks dannet av en grålig bergart. Øksen er kort og smal, men meget høi. Forpartiet er slipt, banedelen og eggen beskadiget. Skaftullet meget trangt. Lengde 10,7 cm, bredde over eggen 5,3 cm. Funnet på Nordre Skøyen (gnr. 144, brnr. 1), Østre Aker s. og pgd., Akershus, av skole-elev Tor Iversen.
- R5 C31502. Avslag av stein med kvartsittkorn i, av form minner det om en Lyngbypil. Flekkepil?Lengde 7,2 cm, st. bredde 3,3 cm. F. ved den gamle Trasoppbanen (fotballbane), Oslo, noe opp for Golia, av Pål Gausdal og Jan Borge, Bryn. Gave. Innlevert ved finnerne.
- R6 C35259. Tykknakket steinøks av finkornet, grå bergart, med hvelvete bredsider og lite markerte smalsider. Et par nye skår i eggen, ellers godt bevart. L. 14,7 cm, b. ved eggen 5,7 cm, st.t. 3,7 cm. F. i et blomsterbed ved Godlia T-banestasjon, Oslo, antakelig i tilkjørt masse. Kjøpt av finneren Per Vegard Bergheim, Promenaden 11, Oslo 6.
- R7 C1529. En Stenøxe, 5 Tr. lang, 21/2 T. bred for Eggen, af Graasten uden Skaftul, af en afrundet Form; funden i Jorden paa Gaarden Søndre Østensjø i Akers Prgd. Akershus Amt.
- R8 C1552. En Meisel eller Øxe af Flint, 5 Tr. lang;11/2 T. bred for Eggen; temmelig omhyggelig sleben og arbeidet, funden i Jorden paa Gaarden Søndre Østensjø i Akers Prgd
- R9 C23022. Buttnakket øks av stein med sirkelrundt tverrsnitt. Prikkhugget, men med slepen egg. Denne er for øvrig eiendommelig derved at den er tilsnei et fra den ene kant så egg hjørnet kommer til å ligge helt inn mot øksens midtakse. Lengde 12,5 cm. Største bredde litt ovenfor eggen 4 cm. F. omtr. 1860 ved pløying nede ved Østensjøvannet på Østensjø (gnr. 147, bnr. 1), Ø. Aker, Akh.
- R10 C23023. Eggfragment av en mindre smal skaftulløks av stein med rektangulært tverrsnitt og helt slepen. Avbrutt i skaftullet og med en større avspaltning på den ene side fremover mot eggen. Nåv. lengde 8 cm, bredde over skaftullet rekonstr. ca. 4,5 cm. F. 1878 ved graving av en grøft på Østensjø (gnr. 147, bnr. 1), Ø. Aker, Akh.
- R11 C32848. Skaftulløks av lys grå bergart. Som H.Gjessing: Rogalands Stenalder, fig.143, men har større skaftull enn typeeksemplaret. Øksas nakkeparti og ytterside er sterkt beskadiget. St.lengde 12,7 cm, st.br. 6,4 cm. Funnet ved Skadsdammen, Østensjøvannet, like ved en kolle som er planert med bulldoser. Lokaliteten tilhører gården Østensjø (gnr.147), Oslo, tidligere Ø.Aker s. og pgd., Akershus.
- R12 C58222. Flekke av flint med sporadiske små retusjer og et lite hakk på venstre sidekant, bruksspor på hele høyre sidekant. L. 6,9, stb. 2,0 cm. Funnet ble gjort på overflaten i gangvei i skogsterreng ved Ulsrudvannet i Østmarka. Ca 50 m NV for den vestlige enden av Ulsrudvannet. Kartreferanse: Projeksjon: EU89-UTM; Sone 32, N: 6640456, Ø: 0604085. Funnet av: Nils Andersen, 0673 Oslo. : 60-tallet.
- R13 Avslag av lys grå flint, funnet på en flate med bergskjær nær Ulsrudvannet. Over funnområdet går det en sti. Flintbiten var delvis grodd inn i en rot, og lå i overflaten. Funnet er levert inn av Ida Scheen.

Like utenfor vårt område er det funnet 2 steinøkser på Manglerud, 1 øks på Lambertseter, 1 øksfragment på Nordstrandsvegen ved Skulleruddumpa og 1 øks i Ryenberget. Lenger vest mot fjorden ligger de store funnplassene for steinalder i Oslo-regionen. Ved Ekeberg er det registrert en rekke boplasser og bergkunst fra steinalder.

Illustrasjon 4: Kart over registrerte løsfunn av steinaldergjenstander i nordre del av området.
Kartdata: www.kulturminnesok.no

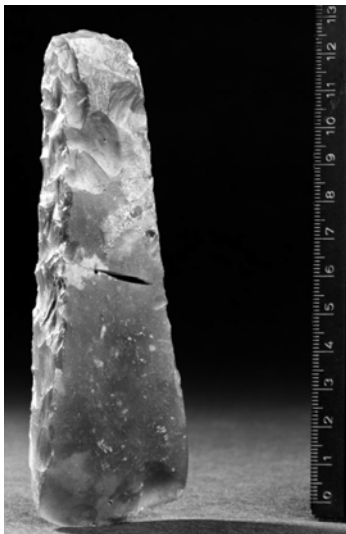
Illustrasjon 5: Kart over registrerte løsfunn av steinaldergjenstander i søndre del av området.
Kartdata: www.kulturminnesok.no

Jernalder

Funn eller registreringer fra den første metalltid, bronsealderen, er fraværende i vårt distrikt.

I begynnelsen av vår tidregning, arkeologisk eldre jernalder, er det sannsynlig at folk bodde spredt rundt omkring i distriktene. Med jernet kom gårdsbrukene, og fram mot slutten av vikingtida regner en med at gårdseiendommene hadde fått den struktur vi kjenner fra historisk tid. Tidlig i perioden var det kun ett eller noen få gårdsbruk i vårt område. Ved vikingtidens slutt regner en med at alle gårdene var etablert.

Til forskjell fra den tidligste steinbrukende periode hvor kun tilfeldige løsfunn av gjenstander viser aktivitet, har vi nå faste synlige spor i marken som viser aktivitet i denne perioden.

C1552 Østensjø

C58222 Ulsrudvann

Alle gjenstandsfoto:

Kulturhistorisk museum, UiO / CC BY-SA 4.0

Fra venstre:

C20473, skafthulløks fra Ryen, C32848, skafthulløks fra Østensjø, C27962, 1/2 skafthulløks fra Manglerud, C23023, eggfragment av skafthulløks fra Østensjø

C35259

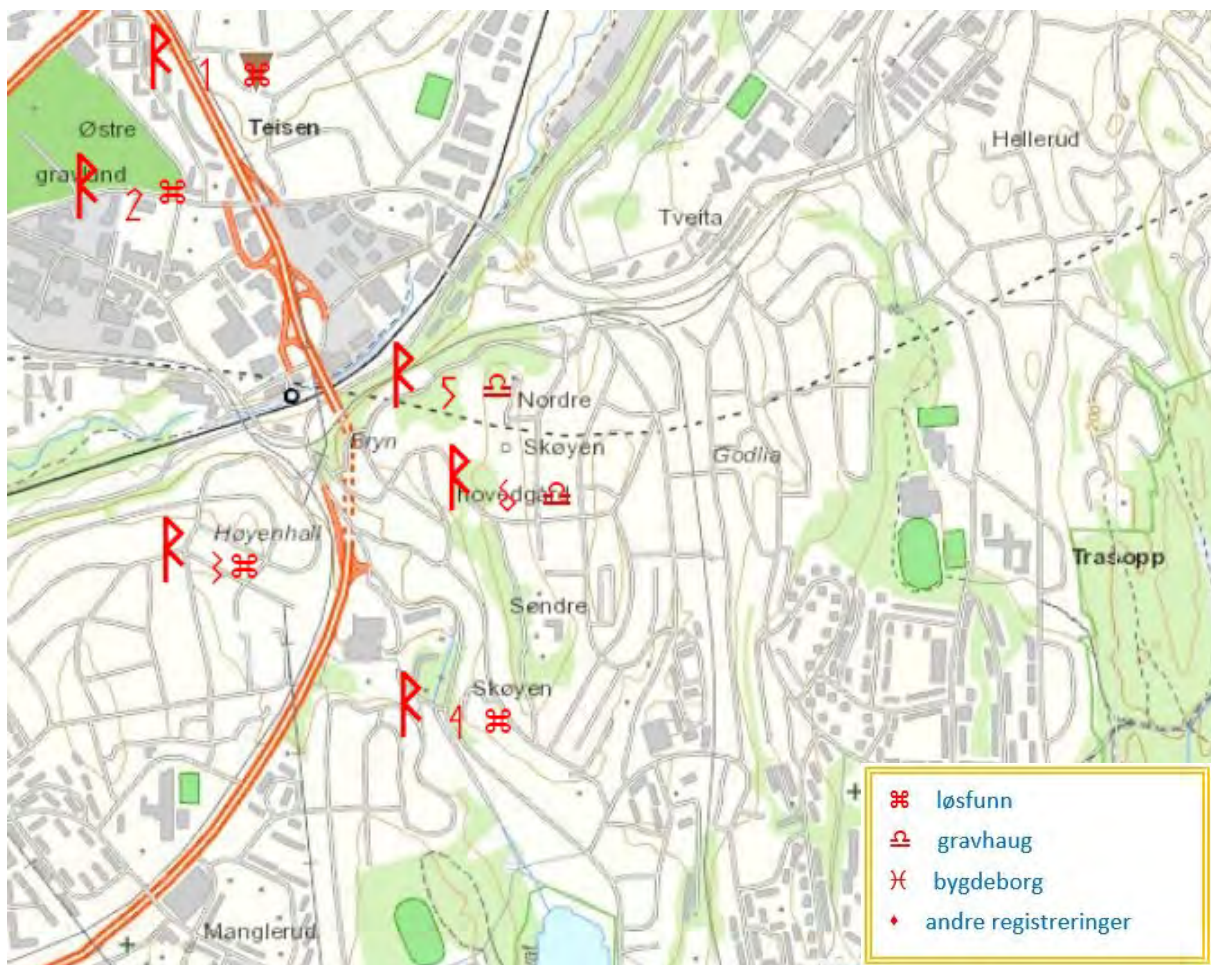
Tallrike gravhauger er spredt rundt i vårt område og viser at folk har vært bofaste. Bygdeborg, oldtidsvei og vardeås viser en gryende organisering av befolkningen.

Det er et mangfoldig og relativt rikt spekter av gjenstander og faste fornminner registrert i distriktet fra jernalderen. Det gir vårt område et lite kikkehull tilbake til fortiden det er vel verdt å ta vare på. I vår tid i en by med press på arealene, fremstår Østensjøområdet med sine mange stående gårdsbygg, oldtidsvei, gravhauger og bygdeborg omkranset av de siste 100 års bebyggelse som en stor grønn grend med respekt for sin historie.

Registreringer fra jernalder:

R1: Teisen, Funnsted sølvskatt – KulturminneID: 129210-1

C1137- C1143b: 7 armeringer i sølv, bruddsølv samt 16 hele og en mengde sønderbrudte arabiske sølvmynter, (dels Kalif C) Mynter, dels Samanidiske C10) fra Chorasán, mellom 776 og 919 e. Kr. ...fundne i Jorden paa Gaarden Teisen i Akers Pgd., Akers og Follvig Fogderi,

Illustrasjon 6: Registreringer av funn og faste fornminner fra jernalderen i den nordre del av Østensjø. Fra Teisen til nordenden av Østensjøvannet.
Kartdata: www.kulturminnesok.no

R1 Teisenskatten. En halv kilo sølv - Den yngste mynten er fra 919 e.Kr., og skatten ble gravd ned etter dette. Skatten ble funnet i 1844 da Teisen fortsatt var bondeland.

Foto: Johnsen, Eirik Irgens - © 2019 Kulturhistorisk museum, UiO / CC BY-SA 4.0

Akershus Amt. Paa Stedet, hvor de fandtes, var intet Spor af nogen Gravhøi, men derimod efter Grundvolden for et Hus, som engang synes at have været afbrændt.

C30175. En relativt kraftig kniv av jern, nærmest som Vikingtidens redskaper, fig. 107, nå dekket av et tykt rustlag, men visstnok ellers bra bevart. St. lengde 16,9 cm, bladets st. bredde 2,2 cm.

Funnet på Teisen, Ø.Aker, Oslo ca. 1 1/2 m under bakken, ca. 40 m V for Gamleheimmet. En annen kniv (?) ble funnet før, men ble ødelagt. Den lå ikke på samme sted som denne

R2: Tvetenveien-Brynshøgda, Funnsted – KulturminneID: 128602-1

1. Sterkt forrustet tveegget sverd av jern i 4 deler. Hjaltene nærmest som Petersen Vikingsverd type H, fig. 79.... Total L: ca. 89 cm.
2. Velbevart øks av jern, nærmest som op.cit. type A, fig. 27-28. L: 17,4 cm, B: over egg 8,3 cm, B: over skafthull 4,6 cm.

Funnet på Bryn av Brynseng (137/47), Østre Aker p. Oslo. Funnstedet ligger på en NØ/SV-gående brink i terreng som heller svakt mot SV, mot Helsfyr og Teisen og bratt ned mot Alnaelven i S og Ø. Sakene hadde ligget ca. 1 m dypt i blåleire. Sakene kom for dagen den 29.1.1988 ved gravningsarbeider

R3: Høyenhall, Funnsted – KulturminneID: 22652-1 (jernalder)

C31731 Kastespydspiss av jern. Funnet av XX under husbygging i Hjelmliveien 6, Høyenhall

R4: Fugleliveien 23, Funnsted – KulturminneID: 129147-1 (yja)

C 35063. Hengebryne av grå skifer, avbrutt ytterst og noe beskadiget ved opphengingshullet. Bredsidene er svakt konkave, noe som trolig skyldes bruk. Likeledes har disse sidene en del lyse innrissete linjer. L. 10,3 cm, stb. 2,3 cm. F. av N. Rickertsen i egen have, Fugleliveien 23, villa under N. Skøyen hovedgård (144/1059), Oslo k.

R5: Nordre Skøyen, Gravminne – KulturminneID: 76650-1

Rundhaug, klart markert, toppen avflatet. Omkranset av trær. D ca 10m, h 1,5m. Sikring KHM 2015.

R6: Skøyen allé 14, Gravminne – KulturminneID: 76651-1

Rundhaug, klart markert, steinblandet, vakker. Svak forsenkning i toppen. D 10m, h ca 1,1m. Byantikvaren registrerte i 2014 4 kokegrøper rundt gravhaugen.

R7: Tallberget, Gravfelt – KulturminneID: 41902-1

5 sikre gravhauger. (Bare 4 gjenfunnet ved kontrollregistrering 2008.) Den lengst i N er utgravd. Kraterets d ca 10m. Haugens d ca 16m. I området rundt denne finnes mye stein som muligens stammer fra haugen. De andre haugene er mindre, d 6-10m. Den lengst i S, på V-siden av fjellet, har fotkjede og en kampestein i midten, hvor det også vokser et tre. De to på Ø-siden består av store rundkamp og jord. Midtpartiet utgravd, trolig til bunns. Et par meter N for den store haugen lengst i N kan det ligge en en rund steinlegning.

1. Ca 10 m diameter, inkludert utkastet stein. Ca 0,75 m høy. Krater ca 3 m diameter og ca 0,3 m dypt.
2. Ca 10 m diameter og ca 1 m høy. Krateret ca 5 m diameter og 0,6 m dyp. Synlige steiner i krater og sidene.
3. Ligger på vestsiden av liten bergknatt. Ca 6 m diameter, ca 0,4 m høy. Synlige steiner.
4. Denne gravhaugen ble ikke gjenfunnet under kontrollregistreringen i 2008. Dette kan skyldes vegetasjon.
5. Svært stor gravhaug, ca 16 m i diameter. Haugen er utgravd, og krateret etter gravingen er ca 10 m i diameter. Steinene fra sentret av haugen ligger delvis i krateret, delvis rundt selve haugen.

R2: Tvetenveien - Sverd og øks fra Bryn fra vikingtid.

Foto: Kulturhistorisk museum

R5: Gravhaug Nordre Skøyen, Foto: Frode Ciljan Jakobsen

R8: Skuronnveien (Tallberget 2), Gravfelt – KulturminneID: 76664-1

Lokaliteten ligger på et høydedrag i friområdet vest/sørvest for Skuronnveien 53 - 59. Den består av 3 sikre og en mulig gravhaug, samt ei steinsetning. I tillegg ble det opprinnelig registrert en mulig gravhaug som ikke ble gjenfunnet under kontrollregistrering 2008. De tre sikre haugene er store, med en diameter på mellom 7 - 9 m og høyde 0.25 - 1 m. En av haugene (R3) er plyndret, og har et tydelig krater, mens de øvrige virker urørte. Steinsetninga er en halsirkelformet krets av stein, med en diameter på ca 5 m, og ligger på en avsats nedenfor haugene. Enkeltminnene er målt inn med DGPS, og lokaliteten er justert etter disse innmålingene.

1. Ca 8 m diameter, ca 0,75 høy. Et lite krater i toppen av haugen som sannsynligvis ikke går til bunns, men haugen er ellers intakt.
2. Ca 7 m diameter, ca 0,25 m høyde. Lav, med synlige steiner.
3. Rundhaug, tydelig i terrenget, ca 9 m diameter, ca 1 m høyde. Haugen er plyndret, og har et krater med diameter ca 2 m og dybde ca 0,5 m. Ei steinsamling rett ved er sannsynligvis utkastet stein fra haugen.
4. Mulig gravhaug, ca 5 m diameter. Synlige steiner i overflaten. Ligger på berg, rett nedenfor R3.
5. Halvsirkelformet krets av stein, ca 5 m i diameter. Ligger på avsats nedenfor gravhaugene.

R9: Abilsø, løsfunn

1. C52094 Dekorert gjenstand av kobberlegering, muligvis torn til remspenne eller del av rembeslag. Tornen er formet som et dyrehode med profilert hals som går over i en plate dekorert på oversiden med riller avsluttet i plastisk utformete tunger. Folkevandringstid
2. C37769 Urnesspennefragment av kobberholdig metall fra senere del av 1000-årene. 3.0 x 3.7cm. Hodet med deler av kroppen bevart. Funnet med metalldetektor ved undersøkelse i forbindelse med forslag til reguleringsplan des.1990 på Abildsø Nordre (160/1) OSLO

R6: Skøyen allé 14 Foto: Frode Ciljan Jakobsen

R10: Østbyfaret 16, Funnsted – KulturminneID: 129009-1

Romersk dinar (sølv, ca. 95-100 f.kr). Østbyfaret 16. Funnet ca 1950. Oppsal gnr 146. Funnet mangler C-nummer.

R11: Ulsrudveien 21B, Gravminne – KulturminneID: 76652-1

Rundhaug, klart markert, steinblandet. Toppen litt avflatet. Litt ødelagt i kanten. Midt på stor, pen furu, ellers bevokst med gress, kratt og noen mindre trær. D 13m, h 1,3m

R12: Østensjø gård, Gravminne – KulturminneID: 70412-1

Rundhaug, klart markert, vakker, gressbevokst. D 11,5m, h ca 1,6m.

R13: Østensjø gård, løsfunn

1. C2640. Øxeblad af Jern, 7 Tr. langt, 4 Tr. bredt for Eggen, 11/2 T. næst foran Skafthullet, af almindelig Form som de, der antages at være fra hedensk Tid; fundet i forhen, som det synes uopryddet Jord paa Gaarden Østensjø, Østre Aker Prgd., Akershus Amt.
2. C23024. Liten spydspiss av jern med smalt svakt rygget blad. Falen er avbrutt litt nedenfor overgangen til bladet og mangler. Type ubestemmelig. Nåv. lengde 22 cm, bladets største bredde 2,5 cm. F. 1921 ved pløyning, Gave fra gårdbruker Håkon Tveter, Østensjø.
3. C32837. Kljåstein (vevlodd) av kleber. Hullet er dobbeltkonisk. St.lengde 11 cm, st.br. 7,8 cm. Funnet ved Skadsdammen, Østensjøvannet like ved en kolle som ble planert med bulldosere. Lokaliteten tilhører gården Østensjø (gnr.147), Oslo (tidl. Ø. Aker s. og pgd.,)

R14: Langerud, Gravfelt- KulturminneID: 70418

Innenfor lokaliteten er det registrert 8 røyser og en oldtidsvei. I tillegg er det registrert ei steinlegging som ikke ble gjenfunnet under kontrollregistreringen 2008. 2 av røysene ligger helt sør i området, mens de andre ligger på ei rekke i nord. Samtlige er ganske tydelige i terrenget, med diameter på ca 5 - 9 m og høyde rundt 0,4 - 0,6 m. Oldtidsveien er i dag synlig som en sti som slynger seg langs toppen av høydedraget. Den går mellom de to røysene i sør og

R9: Abilsø, løsfunn. Til venstre C52094 Dekorert gjenstand av kobberlegering. Folkevandringstid. Til høyre C37769 Urnesspennefragment av kobberholdig metall fra senere del av 1000-årene. Foto: Kulturhistorisk museum

Østensjø: C32837. Kjøåstein (vevlodd) av kleber
Foto: Helgeland, Kirsten -Kulturhistorisk museum

Rekonstruert oppstadvev med kjøåstein på Museum Quintana i Tyskland. Foto: Wolfgang Sauber .

rett øst for de nordlige røysene. Det finnes også ansamlinger av stein som kan tenkes å være gravminner innenfor lokaliteten. Disse har imidlertid en tilfeldig form, og er derfor ikke registrert inn som fornminner. På kartet fra originalregistreringen er de avmerket med kryss.

R15: Søndre Langerud gård, Gravminne - KulturminneID 140220

Utplanert gravhaug på ca. 5 x 5 meter

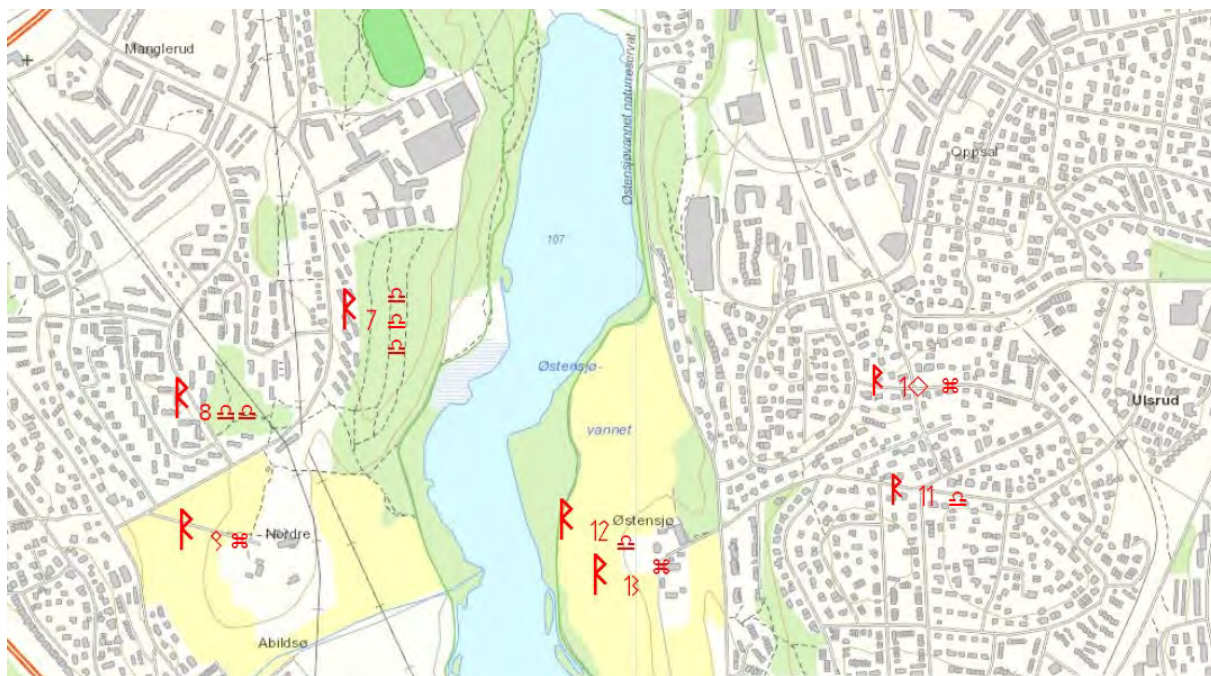
R16: Bakkehavn, Gravminne (2) - KulturminneID: 12178-2

På kollens høyeste punkt i S og Ø for stien som går N-S over toppen, ca 110m N for Pål Bergs vei 171:

1. Røys med krater mot N. D ca 5m. Ca 40m NNV for 1.:
2. Røys, utrast i N, krattbevokst. D ca 5m.

R17: Rustad, Gravfelt – KulturminneID: 41910-1

Ligger i dag omgitt av bebyggelsen i Rustadgrenda.

Illustrasjon 7: Registreringer av funn og faste forminner fra jernalderen i den midtre del av Østensjø. Fra Østensjøvannets nordre ende til sør for Østensjøgårdene.

Kartdata: www.kulturminnesok.no

1. Røys, klart markert, jordblandet. Midtpartiet helt utrotet. D ca 8m, h ca 1m. Ca 6m S for 1.:
2. Ditto røys. Et par groper i midten. D ca 9m, h ca 1m. Begge røysene ligger på fjell og mot N-enden av ryggen. Begge utgravet og restaurert.

R18: Stallerudåsen, Kullfremstillingsanlegg – KulturminneID: 54817-1

Grop, tydelig i terrenget, rund, lave voller, trekull i bunnen, kullblandet jord. Ytre diameter 7 m, indre diameter 4 m, dybde 1, 2 m. Kan eventuelt være ei dyregrav gjenbrukt som kullgrop. En stor stein midt i gropa, forsøk på gjenfylling?

R19: Stallerudåsen, Fangstlokalitet – KulturminneID: 15350-15351

- a. Rund grop med lave, men tydelige voller, ikke trekull. Ytre diameter 7 m, indre diameter 5 m, dybde 1,3 m.
- b. Rund grop med lave, men tydelige voller, klar voll i NV, ikke trekull i jordboret. Ytre diameter 8 m, indre diameter 5 m, dybde 0,8 m.

R20: Midtåsen, Bygdeborg – KulturminneID: 80121-1

Bygdeborgen ligger på åsens N-lige del, hvor det er et naturlig begrenset bergområde, avgrenset mot N av en ca 3m høy knaus som danner et brystvern. Mot N og NV har knausen bratt fall, der er en isskurt flate med litt mose og lav. Ø for knausen et lavere parti hvor det kommer en sti opp fra N, her er et 2-3m høyt relativt bratt fall. Videre N-over danner åsen en tunge med slakt fall mot N og bratte sider mot Ø og V. Det er lett adkomst fra denne kanten. I N-skråningen, nederst i den delen hvor berget går i dagen, og hvor den bratte skråningen på Ø-siden begynner, ligger 2 parallelle, usikre murrester, steinene ligger spredt i nokså bratt helling. Borgen har bratt fall både mot V og Ø, til dels stup, og de delvis blanke svaene har gitt

Illustrasjon 8: Registreringer av funn og faste fornminner fra jernalderen i den søndre del av Østensjø. Fra litt sør for Østensjøvannets søndre ende til sør for Midtåsen.

Kartdata: www.kulturminnesok.no

nok vern. Borgen avsluttes mot S mot en liten senkning som går på tvers av åsen i retning VNV-ØSØ. Her er det tydelig mur, den går i en bue og er ca 20m lang, bygd av både større og mindre, dels skarpkantete stein. Muren er rast ned skråningen mot S og er nå flere meter bred. Mot V ligger den oppå berget. Helt i SØ murrester 2-3m lavere i ca 3m lengde. Meget utrast. Senkningen fortsetter som en avsats på V-siden av knausen som muren ligger på, og det er tydelig mur tvers over passasjen noen meter nedenfor hovedmurens NV-ende. Det er nesten kontinuitet mellom murene. Denne muren er 10-12m lang NNV-SSØ. Ingen spor etter vann inne på borgormådet.

R21: Veianlegg, Gamle Enebakkveien – KulturminneID: 80137-1

Den gamle Enebakkveien, som uten tvil går tilbake til forhistorisk tid, har hatt følgende trasé: På Ø-siden av gravhaugen på Skøyen nordre, 144/1, rett S-over og på Ø-siden av husene på Skøyen nordre og søndre, 144/2, idet den følger Skøyen allé, Fugleliveien og åsdraget i retning av Østensjø terrasse. S for Østensjø terrasse er den gamle traséen godt synlig, og V for Østensjø terrasse nr 6 og nr 4 er en fin oppmuring av veien synlig. Veien har så fulgt Østensjøveien, Valborgsvei, gått i draget mellom Den Norske Eterfabrikk og Klopptjern, svingt i retning Bogerud, gått på V-siden av denne gård, passert Ø-foten av Rustadhagan, 167/1, med dens 2 gravhauger, gått V for Stallerud gjennom gården på Rustad. Videre passerer den Rustadsaga, Kattisa, Ødegården, Ødegardsmåsen, ned mellom Nordre og Søndre Elvåga fram til Søndre

R21: Veianlegg, Gamle Enebakkveien

Bygdeborg

Bygdeborg, ofte kalt tyveborg eller tjuveborg, er et primitivt festningsanlegg fra førhistorisk tid, gjerne anlagt på små og bratte fjelltopper som er utilgjengelige fra flere kanter. Forsvarsverkene består som regel av enkle tørrsteinsmurer, opprinnelig trolig forsterket med palisader, og finnes fortrinnsvis mot den side der adgangen er lettest. Huskonstruksjoner har man sjelden funnet rester av innenfor murene, men de fleste borger har hatt tilgang på vann gjennom brønner eller naturlige kilder.

Bygdeborger er vanlige både i Sverige og i Norge. Man antar at de norske borgene for det meste skriver seg fra romertiden og folkevandringstiden. Bygdeborgene ligger gjerne på steder som har hatt strategisk betydning, og med god utsikt over den nærliggende bygda. De oppfattes dels som midlertidige tilfluktssteder under urolige forhold i folkevandringstiden, dels som festningsanlegg i utkantene av gamle riker. Mange norske navn på «slott» eller «borg» er knyttet til slike bygdeborger.

Det er funnet mer enn 300 slike bygdeborger i Norge, særlig konsentrert om det sentrale Østlandsområdet, Sørvestlandet og Trøndelag.

Kilde: Store norske eksikon (www.snl.no)

Skytten, følger Søndre Elvåga fram til Nordre Skytten, forbi Skjelbreia, S-enden av Mosjøen, ut til Børterdalen i Enebakk, går tett ved bygdeborgen på Slottsåsen tilhørende Ekeberg, og kommer fram til Enebakk kirke.

Utenfor vårt område i vest, men så absolutt et minne med funksjon for vårt område, ligger Ryen Varde. Den er registrert som et forsvarsanlegg, men som varde har den hatt funksjon som varslingsanlegg ved ytre farer. Bauneveien like i nærheten fikk sitt navn etter en baune (signalbål) som tidligere var oppstilt på Ryen varde. Alderen på anlegget er ukjent, men fra førreformatorisk tid (1537 e.Kr.)

Potensialet til å finne flere spor rundt Østensjø er stort. Denne artikkelen er ment å gi et innblikk i hva som finnes og hvor du kan finne informasjon.

Hvis du skulle ønske å benytte litt av fritiden din til å lete etter spor fra fortida, må du ta hensyn. Spør alltid grunneier om lov til å vandre rundt hvis det er på privat grunn. Hvis du finner noe, bør du dokumentere det du finner på stedet. Ikke ta ting med hjem. Send dokumentasjonen til noen som kan bekrefte det du har funnet. Du kan gjerne poste ting på Facebook på sidene til Østensjø Historielag eller Østensjøvannets Venner. Dette gjelder også om du allerede har en gjenstand du har funnet. Hvis ikke vi kan fastslå hva et funn kan være, vil vi finne personer som kan.

R12: Østensjø gård, Gravminne

Foto: Frode Ciljan Jakobsen

Illustrasjoner:

Illustrasjon 1: Utsyn til Østensjøvannet fra brinken sør for gårdene.

Illustrasjon 2: Den marine grense for Oslo (ngu.no)

Illustrasjon 3: Fargelagt gradteigkart for Ekeberg – Østensjø. Det oransje Østensjøvannet på 105 moh. Mørkere brunt/rødbrunt er høyereliggende områder mens gult/grønt angir lavere høyde. Kartet er ment å gi en illustrasjon av «Østensjøfjorden» inn fra Bryn og halvøya som eksisterte mot Ekeberg (kartverket.no).

Litteratur/oppslag:

O. Rygh, Norske gaardsnavn, Akershus; Christiania 1898

Andreas Holmsen, Norges Forhistorie, Oslo 1972

Nils Petter Thuesen, Oslo før Oslo; Oslo 1995

Store Norske Leksikon på nett, www.snl.no

Wikipedia, no.wikipedia.org, Emne: Steinalderen i Norge, Istid, Marin grense, kokegrop

Nettsteder:

Ekebergparken - ekebergparken.com

Kartverket - kartverket.no

Norges geologiske undersøkelse - ngu.no

Universitetsmuseenes samlingsportaler - unimus.no

Universitetsmuseenes fotoportal—unimus.no/foto/#/

Kulturminnesøk - kulturminnesok.no

Det norske akademis ordbok - naob.no

Store norske leksikon - snl.no